

PREOCUPĂRI ÎN DOMENIUL PEDAGOGIEI ALE MEMBRILOR SOCIETĂȚII „PETRU MAIOR“

de

CORNELIU CRĂCIUN

În lupta pentru împlinirea idealului de unitate națională, un loc semnificativ, prin eficiența lor, l-au deținut societățile cultural-literare, cu un pronunțat caracter patriotic, ale tinerimii române universitare din centre ale fostului Imperiu austro-ungar ori din Europa occidentală. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea funcționează asemenea societăți la Budapesta, Viena, Graz, Berlin, München, Zürich, Paris.

Societatea din Budapesta, fondată în 1862, între ai cărei întemeietori se afla și Iosif Vulcan, viitorul redactor al publicației *Familia*, și al cărei prim președinte a fost Partenie Cosma, militant activ pentru drepturile politice ale românilor din Transilvania, și-a luat numele „Petrul Maior“ ca afirmare deschisă a solidarizării cu ideile Școlii ardelenne, cu obiectivele politice ale reprezentanților ei.

Meritul principal al acestor societăți academice constă în a fi activat în măsura posibilităților lor în direcția propagării ideii de cultură națională românească și a cultivării idealului național.

În ceea ce urmează ne propunem ca, pe baza unor informații obținute prin investigarea arhivei Societății „Petrul Maior“ și prin studiul unor relații despre activitatea ei din presa timpului, să semnalăm prezența, în sfera largă de preocupări ale membrilor societății, ca obiect de interes constant: *pedagogia*. Aceasta se justifică prin utilitatea rolului de informare și formare deținut de pedagogie, prin creditul acordat în epocă acțiunii de instruire și educare a tinerei generații, ca factor important pentru propășirea generală a poporului.

În cursul ședințelor au fost prezentate viața și concepțiile pedagogice ale unor personalități marcante. Astfel, Lazăr Petroviciu Petrinu, la acea dată „ascultător de filosofie“, citește o dizertație despre *Rousseau și ideile lui pedagogice*.¹

¹ *Familia*, 1876, nr. 45, p. 540.

Cu prilejul aniversării tricentenare a pedagogului ceh J. A. Komensky, se prezintă o altă dizertație, al cărei conținut este redat succint în procesul-verbal al ședinței din 19 februarie 1892: „Referentul comisiunii (I. B. Boiu — n.n.) dă cetire studiului său despre Amos Comenius. Luînd drept punct de plecare serbarea centenarului al treilea dela nascerea lui Amos Comenius, disertantele espune datele mai însemnate din viața acestui mare pedagog și neobosit apostol al culturii. Arată apoi principiile fundamentale ale sistemului său pedagogic, precum și enorma influință ce Comenius a esercitat asupra desvoltării ulterioare a științei pedagogice, câștigându-și merite neperitoare.”²

Obiectul altor referate îl constituie aspecte concrete ale acțiunii de educare. Desprindem următoarele consemnări: „În ședința din 11 noiembrie se va ceti operatul: *Despre educațiunea copilelor române*, de dl Ion Budu.”³; „În ședința din duminică trecută dl drd Augustin Dumitreanu a ținut o conferența *Despre crescerea copiilor din punctul de vedere sanitar*”⁴; „În una din ședințele din urmă dl vice-președinte Ioan Dragoșiu a cetit o disertațiune despre instrucțiunea publică”⁵

În ședința literară din 8 noiembrie 1903, Anton Domide citește lucrarea *Educația națională*. Din parcurgerea procesului-verbal, care a înregistrat liniile directoare ale expunerii și conținutul intervențiilor unora dintre participanți, se poate desprinde ideea că autorul subordonează procesul educației comandamentelor luptei naționale. În lucrare se fac referiri la „stadiile de învățămînt” (cicluri de învățămînt — n.n.) prin care trece un individ în procesul de formare, de dobîndire a unei culturi generale, se semnalează părțile pozitive și minusurile diferitelor tipuri de instituții școlare, române și din străinătate. În final, autorul face „un apel călduros la membrii societății, ca din răspuneri să contribuie la ridicarea conștiinței naționale...”⁶

După cum se notează, expunerea a interesat asistența: „Conferința a fost aplaudată călduros...”⁷ Una dintre intervenții, aparținînd viitorului istoric Ioan Lupaș, accentuează capacitatea unor obiecte de învățămînt de a servi mai puternic dezideratul educației naționale: „...importanța care trebuie să se dea predării în clasă: istoriei, geografiei și limbii materne, pentru promovarea spiritului național...”⁸

O observație critică cu privire la referat o aduce Sebastian Stanca, președintele societății, și ea se referă la necesitatea ca acțiunea educativă

² Arhivele Statului Cluj-Napoca, *fond Societatea „Petru Maior”, Sumarul ședințelor comisiunii critisatoare* (dosar neorganizat).

³ *Familia*, 1877, nr. 44, p. 528.

⁴ *Ibidem*, 1879, nr. 19, p. 131.

⁵ *Ibidem*, 1879, nr. 33, p. 224.

⁶ Arhivele Statului Cluj-Napoca, *fond Societatea „Petru Maior”, Registrul 1900—1905* (dosar neorganizat).

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

să înceapă mai devreme de școala primară: „...găsește un punct neatins în temă: educația ce trebuie să o primească copilul în etate de 1—7 ani“.⁹

Pe linia acelorasi preocupări de informare pedagogică se situează deciziile și intervențiile vizînd procurarea de cărți și periodice cu caracter pedagogic. În ședința din 1/13 octombrie 1876 se decide „ca să ne adresăm prin o epistolă rugatoare la redacțiunea foi(i): *Hygiena și scola*, spre dobîndirea ei“.¹⁰ Demersuri similare sînt propuse a se face în ședința din 23 februarie 1877 pentru obținerea în mod gratuit a publicațiilor *Scôla romana* din Sibiu și *Biserica și Scôla* din Arad. În procesul-verbal al ședinței a XX-a a Comitetului Societății din 17 aprilie 1895 se consemnează primirea, ca urmare a cererii adresate, a numerelor 1 și 2 ale publicației *Convorbiri didactice*.¹¹ Conform procesului-verbal al ședinței a XVII-a ordinare a Comitetului Societății din 21 martie 1906, un membru al societății „propune să se ceară *Pedagogia nouă* dela Dr. Span.“¹²

Interesul pentru problemele de pedagogie al membrilor Societății „Petru Maior“, realizările lor în acest domeniu se înscriu ca o contribuție valoroasă a tinerimii universitare române la propagarea cunoștințelor pedagogice, la afirmarea valențelor formative, în plan personal și național, ale procesului de instrucție și educație.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Idem, *fond Societatea „Petru Maior“, Protocolul ședințelor Comitetului soci(etății) „Petru Maior“* (dosar neorganizat).

¹¹ Idem, *fond Societatea „Petru Maior“, Procesele verbale ale Comitetului 1893—1898* (dosar neorganizat).

¹² Idem, *fond Societatea „Petru Maior“, Protocolul proceselor verbale ale comitetului societății de lectură „Petru Maior“ — 1897* (dosar neorganizat).